

anne franks dagbok

lärmaterial

av helena röhr,
regissör

med stöd av:

KULTURRÅDET

VÄLKOMNA TILL LÄRARMATERIALET TILL ANNE FRANKS DAGBOK

Vissa berättelser behöver berättas igen och igen och igen. Med föreställningen Anne Franks dagbok vill vi sprida berättelsen om Anne Franks liv och öde till barn och unga idag. Annes historia har blivit en symbol för hela Förintelsen och vi berättar om hennes värld utifrån hennes egna dagbokstexter. Där är hon en vanlig tonåring som längtar, blir kär, är rädd, blir trött på sin mamma och sin syster. Musiken lyfter och fördjupar historien från dagbokstexten och låter publiken få en personlig relation till Anne Frank.

Anne Franks historia vittnar om en ung människas uppväxt i en hemsk situation och tid och hur det påverkar den enskilda individen. Förhoppningsvis kan vi med denna föreställning inspirera till samtal och reflektion samt empati och förståelse. Ur dessa samtal kan vi fortsätta att minnas Anne Frank och alla de andra som dog under Förintelsen, och göra vårt allra bästa för att det inte ska kunna ske igen.

Helena Röhr, regissör

INNAN NI SKA SE FÖRESTÄLLNINGEN

Innan ni ska se föreställningen Anne Franks dagbok, så är det bra att förbereda eleverna på vad ni ska vara med om. Både när det gäller ämnet – *Förintelsen och Andra Världskriget* – och när det gäller formen – att gå på teater. I materialet nedan finns både bakgrundsinformation kring kriget och förintelsen, samt diskussionsfrågor och övningar ni kan arbeta med efter teaterbesöket.

Förberedelse - temat

- Låt gärna eleverna läsa *Anne Franks dagbok: den oavkortade originalutgåvan – anteckningar från gömstället 12 juni 1942–1 augusti 1944*. Om ni inte hinner med det så finns det en lättläst version, *Anne Franks dagbok – lättläst*, från Vilja förlag.
- Gå igenom ordlista med nya eller svåra ord innan. Se förklaringar på vissa av orden nedan.
- Samtala igenom den historiska bakgrunden. Se förklaringar och länkar nedan.

Förberedelse - teatern

Det kan vara bra att ha med sig att allas upplevelser av teaterföreställningen är deras helt egna och det finns inga rätt och fel i det. Det finns överenskommelser i rummet: några står på en scen och gestaltar och berättar och spelar musik, och andra sitter på stolar och är publik och lyssnar och upplever det som de andra gör på scenen. Det är ett ovanligt möte som endast uppstår en gång. Efter föreställningen är över, är detta möte borta. Och konsten som nyss skapades på scenen kommer inte igen.

Samtala utifrån dessa frågor i klassen:

Har du varit på teater någon gång?

Hur var det?

Vad är skillnaden mellan teater och film?

Vad är en publik?

Vad är skillnaden mellan att uppleva något tillsammans med andra än att uppleva det själv?

Hur är det att vara publik på en teater, är det skillnad från till exempel att gå på bio?

Vad betyder musiken i film och på teater?

BAKGRUND

Källa: Forum för Levande Historia, författare fil dr. Ingela Karlsson. www.levandehistoria.se

Antisemitismens historia

Antisemitism är ett samlande begrepp för hat och fientlighet mot judar, med månghundraåriga rötter i Europa. Redan under medeltiden attackerades judar av kristna kyrkan. Förintelsen, folkmordet på över sex miljoner judar under andra världskriget, är det mest extrema uttrycket för antisemitism. Nazisterna såg judarna som ett hot mot den "ariska rasens" överlevnad. I dag har antalet attacker mot judiska institutioner ökat i Europa, och antijudiska slagord har använts vid demonstrationer.

Adolf Hitler och nazismen

Adolf Hitler kom till makten i Tyskland den 30 januari 1933. På kort tid omvandlades landet till en nazistisk diktatur. All politisk opposition förbjöds. Politiska motståndare och andra olikstänkande fängslades och internerades i koncentrationsläger. Inrikespolitiskt strävade Hitler efter att skapa en stark och homogen stat.

Det tyska folket överöstes av propaganda och judarna utmålades som den största fienden. Press, radio, litteratur, film och teater censurerades. Skolundervisningen präglades av den nazistiska ideologin, som betonade antisemitismen och framhöll den tyska "ariska" rasens överlägsenhet. Tyska barn och ungdomar formades i den nazistiska andan i olika ungdomsorganisationer, som blev mer eller mindre obligatoriska.

Hitler propagerade för ett stortyskt rike där det tyska folket skulle få utökat livsrum (Lebensraum). Hitler ville också skapa ett ekonomiskt system där Tyskland utgjorde centrum och övriga länder skulle fungera som råvaru- och livsmedelsleverantörer. Han ogiltigförklarade Versaillesfreden, slutade att betala av på det stora krigsskadeståndet från första världskriget och påbörjade en gigantisk militär upprustning.

I och med nazisternas maktillträde började judar, romer, homosexuella och funktionsnedsatta i Tyskland att diskrimineras och utsätts för brutala förföljelser av regimen.

Andra världskriget 1939-1945

Andra världskriget bröt ut när Tyskland anföll Polen den 1 september 1939. Två dagar senare, den 3 september, förklarade Storbritannien och Frankrike krig mot Tyskland.

Under åren 1940-1941 utvidgades kriget till större delen av Europa. Många europeiska länder blev anfallna av tyska trupper, medan andra allierade sig med Tyskland. Endast ett fåtal stater i Europa förblev officiellt neutrala genom hela kriget. Det var Sverige, Schweiz, Turkiet, Portugal, Spanien, Irland, Andorra, Liechtenstein och San Marino och Vatikanstaten. När Japan anföll USA den 7 december 1941 utvidgades kriget till Fjärran östern.

Kriget i Europa pågick i 5 år och åtta månader, fram till Tysklands kapitulation den 7-8 maj 1945. Kriget mellan USA och Japan fortsatte fram till Japans kapitulation den 2 september 1945.

Omkring 50 miljoner människor dog under andra världskriget. Under krigsåren mördade de tyska nazisterna omkring sex miljoner europeiska judar.

Arbetsläger och koncentrationsläger

Nazisterna tillfångatog och arresterade judar och andra avvikande för att sätta dem i läger och till slut mördade dem. Ibland var det en successiv förflyttning av människor från ghetton, sedan arbetsläger och till sist koncentrationsläger. Andra gånger skickades människor direkt till koncentrationsläger. Vissa läger var kallade förintelseläger. Fångarna sattes i dessa läger utan rättegång och dom.

Lägren skulle avskräcka människor från alla former av motstånd mot nazismen. Under fruktansvärda förhållanden skulle fångarna brytas ned med hårt arbete, terror och förnedring. Fångarna identifierades inte med sina namn utan med nummer. I Auschwitz tatuades dessa nummer in på deras kroppar.

I en del läger skulle fångarna "förintas genom arbete", vilket innebar att de skulle arbeta ihjäl sig. De tvingades utföra extremt tunga arbeten, samtidigt som de fick extra små matransoner och blev mycket brutalt behandlade. En del av dessa arbeten var helt meningslösa. Exempelvis kunde fångarna få bära tunga stenar från ett ställe till ett annat, för att sedan få bära tillbaka dem igen.

Länk till klassrumsmaterial om Förintelsen från Forum för Levande Historia:

www.levandehistoria.se/klassrummet

Förintelsen

Förintelsen är det svenska namnet på nazisternas folkdöd på omkring sex miljoner judar, som ägde rum under andra världskriget. På engelska kallas det Holocaust, som betyder brännoffer. På hebreiska kallas det Shoah, som betyder katastrof.

Från och med 1940 skickades många judar från Tyska riket till ghetton i Polen. Under 1942 började judarna i Tyskland, Österrike och Protektoratet Böhmen-Mähren att deporteras till förintelsläger.

Även i västeuropeiska länder som Nederländerna, Belgien, Grekland och Italien förföljdes och fängslades judar. Många blev också deporterade till tyska koncentrations- och förintelsläger.

Anne Frank

När Anne Frank är tolv år gammal gömmer sig hon och hennes familj undan nazisterna år 1942. Tre år senare, 15 år gammal, dör hon i ett koncentrationsläger i Bergen-Belsen. Dagboken är hennes helt egna berättelse om hennes egen vardag, instängd och gömd. Föreställningen är helt och hållet hennes egna ord, direkt ur dagboken.

ANNE FRANK

12 juni 1929

Anne Frank föds i Frankfurt, Tyskland.

1933

När Anne Frank är endast tre år gammal flyttar hennes familj till Amsterdam i Nederländerna för att fly undan den antijudiska stämningen i Tyskland.

1934

Anne Frank fyller fem år och börjar Montessoriförskolan i Amsterdam.

1934

Anne Frank fem år gammal.

1936

Anne med sina vänner Sanne och Ewa. Anne är 7 år.

ANDRA VÄRLDSKRIGET

30 januari 1933

Adolf Hitler och nazisterna kommer till makten i Tyskland. Judiska affärer bojkottas. Många judar börjar fly från Tyskland till grannländer och till USA.

10 maj 1933

Nazisterna anordnar bokbål på böcker av judiska författare och av andra författare som anses antityska. Studenter och lärare letar igenom skolbibliotek och bokhandlar för att hitta böcker att bränna.

15 september 1935

Nazisterna inför de rasistiska Nürnberglagarna, där judar fråntas sina medborgerliga rättigheter.

Augusti 1936

Tyskland anordnar Olympiska Spelen i Berlin. Hitler utnyttjar olympiaden för att skapa en stor propagandamanifestation för sig själv och det nazistiska Tyskland.

1939

Anne Frank på stranden Zandvoort i Nederländerna.

12 mars 1938

Tyskland går in i Österrike utan något som helst motstånd. Judar börjar jagas. Inom loppet av 2 veckor begår mer än 200 judar självmord.

9-10 november 1938

Kristallnatten. Tusentals judar misshandlas och omkring 400 mördas av nazisterna. Därutöver fördes tiotusentals judar iväg till koncentrationsläger.

1 september 1939

Tyskland invaderar Polen.
Andra Världskriget startar.

3 september 1939

Storbritannien och Frankrike
förklarar krig mot Tyskland.

30 november 1939

Sovjetunionen angriper Finland,
finska vinterkriget börjar.

9 april 1940

Tyskland invaderar Norge och Danmark.

10 maj 1940

Tyskland invaderar Nederländerna, Belgien,
Luxemburg och Frankrike.

10 juni 1940

Italien förklarar krig mot Storbritannien och
Frankrike.

Juni 1941

Anne Frank får byta skola då det blir förbjudet för judiska barn att gå med sin icke-judiska skolkamrater. Anne är 11 år.

12 juni 1942

Anne Frank fyller 13 år. I födelsedagspresent får hon en dagbok som hon döper till Kitty.

6 juli 1942

Efter hot om deportation till arbetsläger gömmer sig familjen Frank i gårdshuset. En vecka senare följer familjen van Daan dem in i gömstället. Här fortsätter Anne att skriva i sin dagbok nästan varje dag.

6 juni 1944

Anne hör på radion om D-Day och hoppas på att de ska bli befriade snart.

22 juni 1940

Frankrike kapitulerar till Tyskland.

22 juni 1941

Tyskland invaderar Sovjetunionen.

7 december 1941

Japan anfaller USA i Pearl Harbor och angriper brittiska och nederländska kolonier i Ostasien.

11 december 1941

Tyskland förklarar krig mot USA.

20 januari 1942

Nazisterna beslutar om den "slutgiltiga lösningen", utrotandet av judarna.

3 maj 1942

Judar som bor i Nederländerna tvingas att bära gula davidsstjärnor som det står "jude" i.

6 juni 1944

USA och Storbritannien landstiger i Normandie i Frankrike - D-Day.

4 augusti 1944

Familjen Frank blir förrådda och arresterade.
De förs till en polisstation och sedan vidare till ett transitläger.

2 september 1944

Anne och alla de andra från Gårdshuset sänds till koncentrationslägret Auschwitz.

30 oktober 1944

Anne och hennes syster Margot skickas till koncentrationslägret Bergen-Belsen.

6 januari 1945

Annes mamma Edith dör av svält i Auschwitz.

27 januari 1945

Auschwitz befrias av sovjetiska soldater.

Februari 1945

Margot dör av tyfus i Bergen-Belsen

Mars 1945

Anne dör, 15 år gammal, av tyfus i Bergen-Belsen.

20 juli 1944

Misslyckat attentat mot Hitler.

15 april 1945

Bergen-Belsen blir befriat av Brittiska armén.

30 april 1945

Hitler begår självmord i Berlin.

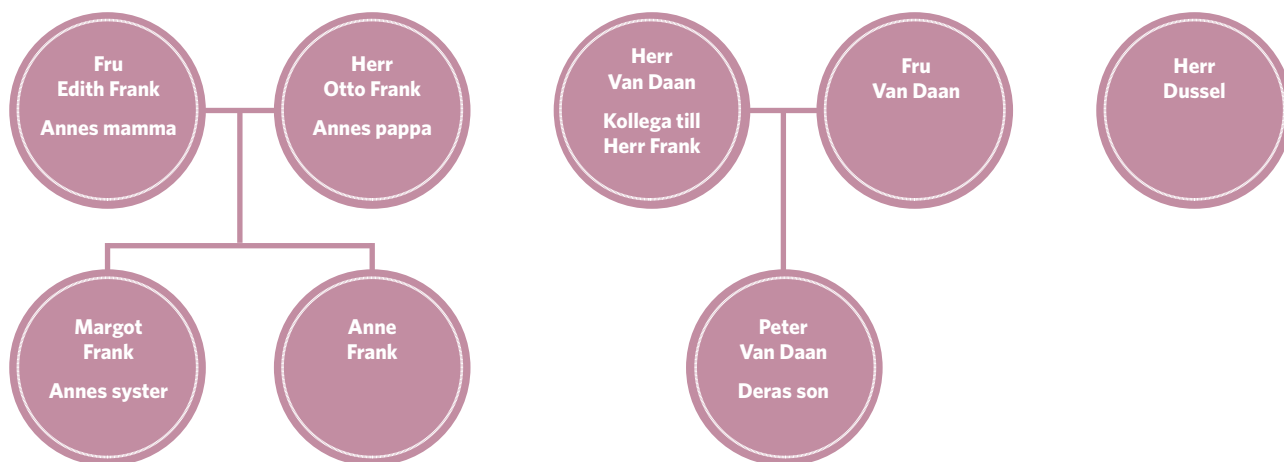
8 maj 1945

Tyskland kapitulerar.

Efter fem år och åtta månader blir det fred i Europa.

DE SOM VAR PÅ VINDEN I GÅRDSHUSET

Inte alla människor som finns med i hennes dagbok finns med i föreställningen. Anne själv ändrade namn på vissa verkliga personer i sin dagbok. Här nedan finner ni de människor som finns med i föreställningen:

ÖVNINGAR OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

ÖVNING 1: BYTA PLATSER - VÄRDERINGSÖVNING

Alla sitter på stolar i en ring. Det finns en ledig plats. Ungdomarna ska ta ställning till olika frågor och påståenden. Om de svarar ja ska de byta plats, om de svarar nej, ska de sitta kvar på sin stol. Uppmana ungdomarna att tänka själva och inte kommentera varandra eller prata under övningen. Läraren sitter med i ringen och läser påståendena i ganska rask takt, men byter inte själv plats.

Jag bor i Sverige
Jag har bruna ögon
Jag har blåa ögon
Jag har gröna ögon
Jag är intresserad av historia
Jag är tycker om att lära känna nya människor
Jag har varit utomlands
Jag är intresserad av vad som händer i samhället
Ungdomar kan påverka vad som händer i samhället
Jag bryr mig om vad andra tycker om mig
Jag bryr mig inte om andra människor
Det är skönt att kunna skylla problem på någon
Jag säger till om någon behandlar mig fel
Jag säger till om någon behandlar någon annan fel
I skolan får man vara den man är
Vi påverkas av vår barndom
Jag har många hemligheter
Jag skyller ofta ifrån mig
Orättvisor gör mig arg
Jag står upp för vad jag tycker är viktigt
Alla människor är lika mycket värda
Alla människor har samma rättigheter
Vuxna förstår hur ungdomar tänker
Det är lätt att prata med en vuxen om vad man känner

ÖVNING 2: TEATERUPPLEVELSEN

Minnesrunda efter föreställningen

Ge eleverna tid att tänka igenom föreställningen för sig själva. Be dem därefter berätta för varandra om sitt starkaste minne. Här blir det tydligt hur olika man kan uppfatta samma föreställning. Kom ihåg att påpeka detta innan övningen.

Diskussionsfrågor

Fortsätt sedan med ledda frågor. Dessa kan ni antingen diskutera i helgrupp eller i mindre grupper. Det finns inga rätta svar på frågorna, utan det viktiga är att eleverna får ge uttryck för sina tankar, känslor och minnen från föreställningen. Nedan följer exempel på frågor som du som lärare kan ställa/teman att diskutera:

Hur såg scenbilden ut?

Hur användes musiken i föreställningen?

Vad symboliserade orkestern?

Hur var skådespelaren och musikerna klädda? Varför?

Vilka av de så kallade judelagar kommer du ihåg?

Hur var Annes bild av sig själv?

Varför tror du att Anne Franks dagbok är en av de mest lästa böckerna?

Varför tror du att omvärlden inte ingrep tidigare?

Om du kunde gå tillbaka i historien, vad skulle du göra för att ändra

Gårdshusbornas eller övriga judars och utsatta människors öde under Andra Världskriget?

Vad skulle hänt om Frank inte blev avslöjad?

Hur reagerar man i olika situationer?

Hur skulle du reagerat i Annes situation?

Hur kan det var så att de blev avslöjade, vem kan ha velat förråda dem och varför?

Är vissa människor goda och vissa onda?

Pappan överlevde. Hur tror du att det var att leva kvar efter en sådan upplevelse?

Var någonstans i världen tror du att det gömmer sig någon som Anne idag?

Hur kan vi hjälpa dem?

Anne dog bara några dagar innan freden kom. Vad hade hänt om hon skulle ha överlevt?

ÖVNING 3: SKRIVÖVNING

När Anne Frank och hennes syster Margot kom till koncentrationslägret i Bergen-Belsen hade hon ingen dagbok med sig. Hon fick lämna ifrån sig alla sina ägodelar och kläder och endast ha på sig fångkläder. Elevens uppgift blir att skriva Annes Dagbok från Bergen Belsen, från någon av de sista veckorna i hennes liv. Ni kan sätta ihop dessa dagboksblad till en egen ny dagbok, där alla kan få läsa varandras bidrag.

KOPPLINGAR TILL LÄROPLANEN LGR 11 för årskurs 7-9

KURSPLAN - HISTORIA

Syfte

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,
- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Centralt innehåll

Imperialism och världskrig, cirka 1800-1950

- Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.
- Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.
- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.
- Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta.

Hur historia används och historiska begrepp

- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.
- Vad begreppen kontinuitet och förändring, förklaring, källkritik och identitet betyder och hur de används i historiska sammanhang.

KURSPLAN - SAMHÄLLSKUNSKAP

Syfte

Genom undervisningen i ämnet samhällskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,
- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,
- analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
- söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet, och
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Centralt innehåll

Rättigheter och rättsskipning

- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.
- De nationella minoriteterna och samernas ställning som urfolk i Sverige samt vad deras särställning och rättigheter innebär.
- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.

KURSPLAN - SVENSKA

Syfte

Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera sig och kommunicera i tal och skrift, läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspekar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Olika sätt att skapa och bearbeta egna och gemensamma texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.

Tala, lyssna och samtala

- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.

Berättande texter och sakprosatexter

- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur för ungdomar och vuxna. Parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar, inre och yttre dialoger.
- Några skönlitterärt betydelsefulla ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och övriga världen och deras verk, samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, och deras språkliga och dramaturgiska komponenter. Hur uttrycken kan samspeka med varandra, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter.

KURSPLAN - MUSIK

Syfte

Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik. Elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter. Därigenom ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar sina kunskaper om och förståelse för olika musikkulturer, såväl den egna som andras.

Centralt innehåll

Musikens sammanhang och funktioner

- Ljudets och musikens fysiska, tanke- och känslomässiga påverkan på människan. Musikens funktion för att markera identitet och grupp tillhörighet i olika kulturer, med fokus på etnicitet och kön.
- Hur musik används i olika medier, till exempel i film och datorspel.
- Instrument och deras funktion i olika genrer och sammanhang, till exempel i en symfoniorkester eller i ett rockband.
- Konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika epoker. Framväxten av olika genrer samt betydelsefulla tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk.